

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҰЛТТЫҚ БАНКІ
№ 14 БАСПАСӨЗ РЕЛИЗИ
2009 ЖЫЛҒЫ 27 МАМЫР**

**Кредит нарығын дамытудың сапалы
параметрлері туралы**

Ұлттық Банк кредит нарығындағы жағдайға мониторинг жүргізу мақсатында 2009 жылғы сәуірде екінші деңгейдегі банктердің өкілдерімен жеке сұхбат нысанында «Кредит нарығы параметрлерінің жағдайына және болжамына» кезекті тексеру жүргізді.

Тексеру нәтижелері кредит нарығында осының алдындағы тексерілген кезеңдерде қалыптасқан үрдістердің сақталғандығын көрсетті. Ағымдағы экономикалық конъюнктура тәуекелдердің жалпы экономикалық бағытының және заемшылардың жеке тәуекелдерінің сақталуына жағдай жасап, банктердің заемшыларға қатаң талаптарды қолдауын және кредиттеу кезінде, оның ішінде мемлекеттік қаржы ресурстары есебінен қаржыландырылатын салалардың айрықша тәуекелді түрлеріне қатысты олардың кейбірін одан әрі күшейтуді қалыптастырады.

Іс жүзіндегі бар тәуекелдерге барабар кредиттік ресурстар беруге банктердің жоғары талаптары қаржылық емес ұйымдар тарапынан сұранысты шектейді, ол көбінше айналым капиталын қаржыландыруда ағымдағы тұтынуды қанағаттандырумен және іс жүзіндегі бар борыштарды қайта құрылымдаумен сипатталады. Бұл ретте ең көп нарықтық үлеске ие бірінші 5-тіктегі банктер мемлекеттің қаржы қаражатын берудің басым бағдарламасымен байланысты шағын бизнеске ғана қатысты сұраныстың ұлғайғандығын көрсетті. Бұдан басқа, ірі банктердің маңызды нарықтық үлесі және дағдарысқа қарсы бағдарлама шеңберінде қайта бөлінген қаражаттың көлемі банктерге өздерінің бәсекелестік басымдықтарын пайдалануға мүмкіндік береді – бірінші 5-тіктегі банктер заемшылардың басқа банктерден кредит тарту сұранысына мүмкіндіктерінің төмендеуінің оң ықпалын көрсетті.

Нарықта бұрынғысынша консервативті-қатаң кредиттік саясаттың сақталғаны байқалады. Респонденттердің 56%-ы кредиттік саясатты бұрынғы деңгейде қалдырды, ал 38%-ы оны одан әрі күшейте түсті. Негізгі себеп – кредиттік тәуекелді басқару қажеттігі, оның ұлғайғанын 2009жылдың 1-тоқсанында респонденттердің 83%-ы тіркеді. Клиенттердің экономикалық тәуекелдерінің өсуіне байланысты банктер несие портфелінің маңызын өсіруге мүдделі емес.

Өткен кезеңдерде кредиттік саясатқа ықпал еткен негізгі факторлар өз маңыздылығын сақтап қалды. Соңғы тексеріліп отырған кезеңде экономикалық дамудың теріс үрдістері, тәуекелділігі жоғары заемдар үлесінің өсуі, ірі заемшылардың қаржылық жағдайларының нашарлауы және экономиканың негізгі салаларында тәуекелдер бағдарының өзгеруі күшейтуге айрықша ықпал етті. Бұл, өз кезегінде, кепілдік талаптардың және заемдарды өтеу мерзімдерінің, сондай-ақ кредиттеудің тәуекелділігі жоғары түрлері бойынша маржалардың әрмен қарай күшейтілуіне ықпал етті (орташа алғанда респонденттердің 50%-ының күшейтілгендігі туралы мәлімдеді).

2009 жылдың 2-тоқсанында банктер кредиттік ресурстарға сұраныстың шамалы өсуін күтуде (респонденттердің 40%-дан астамы). Бұл ретте банктер осы сұраныс көп жағдайда экономикадағы іскерлік белсенділікті қолдау жөніндегі мемлекеттік бағдарламаларды кеңейтумен байланысты болады деп есептеуге бейім. Сонымен бірге, бағдарламаға қатыспайтын банктер сондай-ақ мемлекеттік бағдарлама бойынша талаптарды заемшылардың бәрі бірдей қанағаттандыра алмайтынына қарай, кредиттік ресурстарға сұраныстың сақталуын күтуде. Сондай-ақ ағымдағы жағдайда кредиттік нарықта мемлекеттік бағдарламаның міндеттерінен туындаған шағын бизнесті кредиттеудің нақты басымдығы мен түрлі тәуекелдерге аз ұшырауы және күйзеліске барынша тұрақтылығы себепті неғұрлым ірі бизнесті кредиттеуге банктердің тілек білдіруі және мүдделі болуы арасында алшақтық байқалғаны атап өтуге тұрарлық.

Кредиттік саясат негізінен 2009 жылдың 2-тоқсанында үрдістерді сақтады – бұрынғы кредиттік саясатты респонденттердің 70%-ы қолдады.

Кредиттік нарықтың бөлшек секторы тұтынуды кредиттеуге (респонденттердің 53%-ы сұраныстың бұрынғы деңгейде сақталғанын белгіледі) және ипотекалық кредиттеуге (респонденттердің 48%-ы сұраныстың бұрынғы деңгейде сақталғанын белгіледі) сұраныстың шектелу үрдістерімен сипатталуы жалғасуда.

Қысқа және ұзақ мерзімді кезеңде жылжымайтын мүлік нарығын дамытудағы белгісіздік бағасы, борышқа қызмет көрсету мүмкіндігіне халық сенімінің төмендеуі және жылжымайтын мүлікпен байланыссыз тұтыну шығындарының неғұрлым жоғары деңгейінің кері әсері сұраныстың төмендеуіне ықпал жасаудың негізгі факторлары болды. Әсіресе сұраныстың едәуір төмендегені шетел валютасында кредиттеу сегменттерінде байқалды.

2008 жылдың бірінші тоқсанында кредиттік саясат бөлігінде банктердің негізгі тобы оны өзгеріссіз қалдыруды жөн көрді (респонденттердің 60%-қа жуығы). Мұндай ахуал өткен кезеңдерде кредиттік саясаттың күшейтудің деңгейіне жетумен сипатталады. Басқа банктер арасындағы жағдай біртекті болмады, оның үстіне бірінші бестіктегі банктердің бірнешеуі кредиттік саясатты тіпті әсіресе ипотекаға қатысты жұмсартты. Тұтас алғанда, кредиттік

саясаттың ағымдағы деңгейі екі негізгі міндетті орындауды жалғастыра берді: бір жағынан, әлеуетті заемшыларға қалыптасқан жоғары талаптар сенімсіз заемшылардың келіп қосылуын шектейді және басқа жағынан, заемдарды банктердің қайта құрылымдауы арқылы ағымдағы заемшылармен бар заемдарға қызмет көрсетудің жарамды деңгейін қолдайды. Бірақ, банктердің көпшілігі көрсеткендей, қолданған шараларға қарамастан, проблемалы заемшылар деңгейі өсе түсуде.

Банктер ұшыраған тәуекелдерге қатысты айтар болсақ, онда кредиттік тәуекел (респонденттердің 83%-ы), валюталық тәуекел (респонденттердің 51%-ы) және өтімділік тәуекелі (респонденттердің 37%-ы) бөлігінде едәуір өскені тіркелді. Валюталық тәуекелдің едәуір өсуі 2009 жылдың 1-тоқсанында ұлттық валютаға жүргізілген девальвациядан туындады. Девальвацияның банктік нарыққа ықпалы банктерді шартты түрде 2 топқа бөлді: өз заемшылары арқылы несие портфелінің сапасына теріс ықпалды жанама бастан кешірген банктер мен оның ықпалын кешеуілдеу тиімділігімен күткен банктер. Сонымен бірге, өз валюталық бағдарларын теңестіру туралы дер кезінде қам жеген банктердің көп бөлігі девальвацияның тікелей ықпал етуінен құтылып кетті.

Қосымша қаржыландыру көздері бөлігінде өткен кезеңдердегі сияқты заңды тұлғалар мен жеке тұлғалардан тартылған салымдарға жоғары басымдылық берілді (79% және 71% жоғары басымдылық тіркелді). Банктердің белгілегеніндей, бүгінгі күні бәсекелестік факторы мемлекеттің кейбір ірі банктердің капиталына кіруіне байланысты 1-тоқсанда едәуір шиеленіскен, атап айтқанда депозиттер тарту саласында маңызды роль атқарады.

Жұмыс істеп тұрған акционерлер қаражаты есебінен капиталды ұлғайту (респонденттердің 54%-ы) және алынған пайданы қайта инвестициялау (респонденттердің 41%-ы) екінші деңгейдегі банктер арасында сондай-ақ жоғары басымдылық сақтауын жалғастыруда.

Мемлекет тарапынан банктік секторды және экономиканы қолдау жөнінде шараларға қатысты банктердің пікірі өзгеріссіз қалды – респонденттердің 50%-ға жуығы алдын ала қабылданған қадамдарға және болжанған шараларға дұрыс қарады. Сол уақытта банктер «Самұрық-Қазына» ҰӘҚ бағдарламасы арқылы экономикаға және халыққа мемлекеттік қаражатты тиімді берумен тұжырымдалатын міндеттердің басымдылығына ерекше көңіл аударды.

Тексеру нәтижелері Ұлттық Банктің сайтында «Қаржы тұрақтылығы» бөлімінде орналастырылды.